

הכנס השנתי של היזמה למחקר יישומי בחינוך

3.1.2019 | כ"ו טבת תשע"ט

ניהול מיטבי של הפיתוח המקצועי וההדרכה במערכת החינוך

מושב שלישי – מתמקדים במורה: על קריירה, אופק מקצועי וטיפוח רווחת המורה

דגשים מדבריה של פרופ' לילי אורלנד-ברק מאוניברסיטת חיפה (לצפייה בהרצאה ובמצגת)

- פרופ' אורלנד-ברק חיברה בדבריה בין המושג האבסטרקטי 'למידה מקצועית' לבין סוגי התמיכה בלמידה. החיבור מתבצע דרך המחקר ודרך עדויות על פרופסיות שונות. בהמשך הרצאתה היא הרחיבה על התובנות שעולות מכך ועל ההשלכות המעשיות.
- עדויות ממקצועות שונים על תהליכי ההתפתחות והלמידה:
 - עדויות מהתנסות כמותמחה בבית החולים¹ מדגישות את האופי הפרגמטרי (מקוטע, מפוצל) של הלמידה, ואת התהליך העמום שבסופו הדברים מתחברים יחד ו'הלמידה המודעת' הופכת לידע לא מודע. חלק גדול מהעיסוק בפיתוח מקצועי מנסה להסביר את התהליך הזה.
 - גם עדויות מהתמחות בפסיכיאטריה² מדגימות את תחושת הפרגמנטציה וחוסר הרצף, הבלבול בתפקידים, מערכות היחסים האמביוולנטיות עם הצוות והקושי בפענוח הזהות המקצועית.
 - על רקע הניסיונות שלנו ליצור תבניות מסודרות של למידה פרופסיונאלית, חשוב לזכור שהמציאות היא מבולגנת (messy) וכך גם הלמידה. נוסף על כך, לא כל התנסות ואימון הביאה לשיפור – תלוי בסוג עבודת הצוות שהייתה נהוגה.
 - הקשיים המרכזיים דומים בין הפרופסיות: לחצים חברתיים; פרגמנטציה שבאה לידי ביטוי בכל הנושאים, לרבות בתקופת ההכשרה שבנויה מקורסים רבים ומנותקים (בין היתר על מנת לייצר בסיס דיסציפלינארי רחב); תפקיד המדריך; ניהול הקשרים שונים באופן סימולטני; שבירת האמונות הראשוניות.
- התמיכה בלמידה:
 - תפקידי המדריך:
 - הבנת סיטואציות ואבחון בעיות.
 - מסגור הלמידה.
 - יצירת מודלים שונים של חשיבה – איך חושבים על סוגים שונים של הוראה ואיך מנווטים בין המודלים כדי לקבל תשובות שונות לשאלות?
 - תיווך בקהילות למידה (במובן הרחב).
 - מעבר מתפיסות של העברת ידע (transmitting) שהיו נעוצות בתפיסות ביהיוריסטיות, לתפיסות של תיווך ידע מתוך תאוריות סוציו-תרבותיות ופסיכולוגיה תרבותית.
 - בעידן הנוכחי יש שני סוגי שית, שאינם צריכים להתחרות אלא להשלים זה את זה כדי לקדם למידה:

¹ מתוך הספר *Complications* מאת Atul Gawande.
² Light, 1986.

הכנס השנתי של היזמה למחקר יישומי בחינוך

3.1.2019 | כ"ו טבת תשע"ט

ניהול מיטבי של הפיתוח המקצועי וההדרכה במערכת החינוך

- שיח על חשיבותו של תפקיד השוליה, למידה דרך מודלינג, בין היתר דרך פירוק הפרקטיקות הנצפות וחיבורן מחדש (decomposing).
 - שיח שנובע מדיון בסתירות ובמורכבויות, והכרה בהן כמאפשרות למידה.
 - השילוב בין שני סוגי השיח בא לידי ביטוי בסוגי השיח שהוצגו קודם לכן: השיח של עיריית תל אביב-יפו הדגיש את הלמידה הפתוחה על בסיס הבחירה האישית, והשיח של משרד החינוך חיפש גם גבולות.
- ממצאים ותובנות מתוך המחקר באוניברסיטת חיפה (בשיתוף ד"ר צפריר גולדברג) על החיבור בין למידה פרופסיונאלית לסוגי תמיכה:
 - למחקר היו שלוש מטרות: זיהוי תהליכים, אסטרטגיות ומשאבים שמקדמים או מונעים למידה; הערכת ההשפעה של הסביבה והתרבות הבית ספרית על למידת מורים חדשים; זיהוי קשר בין הלמידה של המורים החדשים לביצועים – זו המטרה המורכבת מבין השלוש.
 - במחקר נמצאו שני סוגים מרכזיים של דפוסי למידה בקרב מורים חדשים: למידה מ'אוטוריטות' מקצועיות (מכל בעלי המומחיות והניסיון בתוך בית הספר); למידה אינדיווידואלית – על בסיס מקורות חוץ, התנסות מקרית, ניסוי וטעייה ועוד. מרבית הלומדים העדיפו למידה זו.
 - ללומדים שהעדיפו למידה מאוטוריטות ותפסו את סביבת הלמידה הבית ספרית כתומכת, נמדדו ביצועים גבוהים יותר ב-3 היבטים: ידע תוכן פדגוגי, יחסים בין מורה תלמיד ומסוגלות עצמית (self efficacy).
 - הלמידה האינדיווידואלית בלטה בבתי ספר דוברי ערבית. הממצא הזה משקף סתירה מעניינת – לחברה הערבית מאפיינים של תרבות קולקטיביסטית, ומנגד, במקרים רבים המבנה ההיררכי של בית הספר לא מאפשר יצירה של קהילה תומכת בבית הספר. לאור הממצא הזה מתעוררת השאלה האם פיתוח מקצועי אחיד (one size fits all) מתאים בסביבה כזו – בין אם בבתי ספר בחברה הערבית או בחברה היהודית.